

Só word vermeld dat die Dorslandtrekke plaasgevind het in 'n klimaat van 'n gebrek aan geestelike leierskap wat aanleiding gegee het "tot die belangrike rol van profete, visioene en drome." In die woorde van ds. Andrew Murray was hulle "degenen, die op weg naar Jeruzalemen hunne tegenwoordige woningen slechts als rustplaats beschouwen op den weg daarheen." Onsekere politieke toestande en die angs om die opkomende Britse imperialisme en gewoon 'n ongebreidelde trekgees het verdere stukrag verleen. Nie veel het dus sedertdien verander nie.

Hierdie trekgees het darem nie heeltemal tot niks gelei nie. So vertel Stassen dat 'n opvallende kenmerk van die Portugese kolonisasie was dat hulle hul tegnologie laat vaar en geafrikaniseer het. Die tegnologie van die wiel het weer so onbekend geword dat kruuiwaens as dit leeg was op die kop gedra is, terwyl 'n volgelade kruuiwa tot die komieklieke situasie gelei het waar dit rondgedra word en iemand in verwondering die wiel in die rondte tol! Die koms van die Afrikaners met hul ossewaens het "n revolusie in die Angolese vervoerbedryf teweeg gebring!

Tot aan die einde van die jare vyftig van die twintigste eeu was transportry 'n belangrike bron van inkomste. Een van die vernamste besware teen die Angola-Boere was dat hulle ook toe nog 'n leuwe uit jag gemaak het. Ene Pieter Naning het die versugting uitgespreek: "Mocht de jachtaffère tog maar eens en voor altyd de kop ingeslaan worden [...] Elke kind wat hier onder ons menzen geboren word, word gebore met de erfsonde in zyn kop "jacht" en word niet geboren met de schone erfenis in zyn kop "arbeid" (191).

Dit volksverhuising het kennelik nie veel sukses geboek nie, want met die tweede repatriëring in 1958 vermeld 'n verslaggewer van *Die Volksblad*: "ek het nog nooit 'n groep blankes gesien wat so arm is nie." Soos elders in die Britse kolonies in Afrika is hulle deur

armoede, geografiese isolasie en kulturele afsondering gekniehalter tot die "onsigbare wit mense" van Afrika. As gevolg van hul isolasie is beweer dat hulle die vermoë om te werk afgeleer het. Op bladsy 209 word 'n Portugese besoeker vermeld wat geskat het dat 80% van die Boere op die rand van armoede verkeer het.

Terwyl die Dorslandtrekke idealisties geregverdig is as 'n strewe na 'n beter toekoms vir die nageslag, was ontnugtering en stagnasie die uiteinde – selfs teen 1975 toe vlug die laaste uitweg was, het die Voortrekkerkappies en lang swart rokke van die vroue nog opgeval. 'n Lewende fossiel het in afsondering ontwikkel. Al wat nou nog oorbly van die Angola-Boere is dat beeste en osse met Afrikaanse name (231) steeds in Angola aangetref word – al heet 'n pikswart os Wilties en 'n bont os Rooiland!

H. P. Grebe

Universiteit van Pretoria, Pretoria

Die tand van die tyd.

Opstelle opgedra aan Jac Conradie Willie Burger en Marné Pienaar (reds.). Stellenbosch: Sun Press. 2010. 22699. ISBN 978-1-920338-13-8.

Hierdie bundel opstelle is die jongste toevoeging tot 'n reeks huldigingsbundels in Afrikaans – 'n tradisie wat ons in die Afrikaanse Taaldepartemente in Suid-Afrika goed ken. Hierdie *feestschrift* neem onder andere sy plek in naas bundels opgedra aan A. P. Grové, Edith Raidt, Louis Eksteen, Elize Botha, Christo van Rensburg en Vic Webb. Dat kollegas en vakgenote van die betrokke akademikus dit die moeite werd vind om deel te neem aan so 'n projek, is altyd 'n teken van toegeneentheid en respek. Die belangstellings en vakwetenskaplike doenigwees van die persoon aan wie

so 'n bundel opgedra word, weerklink dikwels in die opgenome opstelle. Trou aan Jac Conradie se aard, is daar dan ook in hierdie bundel opstelle van 'n wyduiteenlopende aard, deur die redakteurs in vier afdelings gerangskik. Dié indeling is 'n refleksie van Jac Conradie, filoloog en historiese taalkundige, se belangstelling in die linguistiek en die letterkunde en gee ook erkenning aan sy werk as navorser, dosent en vertaler.

In Deel I, Vergelykende Taalkunde, is daar bydraes oor Brasiliaanse Portugees (Werner Abraham), die toekenning van genus aan leenwoorde (Camiel Hamans), Nubiese Grieks (B. Hendrickx), Swahili (Amani Lusekelo) en die vertaling van 'n Afrikaanse vaktaalterminologielys (Marné Pienaar en Anne-Marie Beukes).

In Deel 2, Bemoeienis met die verlede, is daar 'n ryke verskeidenheid. Wyd uiteenlopende onderwerpe soos die Viking-invalle in Brittanje (Mitzi Anderson), Chaucer se *Knights Tale* (Eugenie Freed), Oud-Engelse poësie (Leonie Viljoen), Nederlandse priamels (Stanislaw Pr'ndota) en grafstene in *Hierdie lewe* van Karel Schoeman (Willie Burger) word onder die loep geneem.

In Deel 3, Literêre kritiek, bied Willem Botha binne die raamwerk van die Konseptuele Metafoorteorie 'n perspektief op Breytenbachmetafore, Thys Human skryf oor traumanarratiewe en *Niggie*, Marthinus Beukes speur die meesterstem van Van Wyk Louw in Tom Gouws se poësie na en Karin Cattell skryf oor (Afrikaner)-identiteitskonstruksie en Van Wyk Louw.

In Deel 4 handel die twee bydraes deur Ronél Johl en Jeffrey Zucker oor die relatief onbekende terrein van ikonisiteit.

Mens is altyd bly wanneer 'n Afrikaanse akademiese publikasie die lig sien omdat dit deesdae so bitter min gebeur. So 'n bundel laat dikwels sien wat die heersende teoretiese modelle en raamwerke is – hier spesifiek binne die hedendaagse taal- en letterkunde hier te

lande en ook elders ter wêreld. Die bundel is pragtig versorg en visueel aantreklik. Voetnote verskyn op dieselfde bladsy as die verwysing daarna en vergemaklik die lees so aansienlik. Waarskynlik sal nie alle bydraes ewe toeganklik vir alle lesers wees nie, maar die bundel bied wel vir sowel akademici as geïnteresseerde leke interessante leesstof.

Nerina Bosman

Universiteit van Pretoria, Pretoria

Die tyd van die Kombi's.

Koos Kombuis. 2009. Kaapstad: Human & Rousseau. 256 pp. ISBN: 978-0-7981-5099-6.

In retrospeksie belig Koos Kombuis in hierdie teks aspekte wat in 'n groot mate agterweë gelaat is in sy outobiografie, *Seks & Drugs & Boeremusiek* (2000) – die dae van opstand teen alle konvensionaliteit toe hy en ander rocksterre soos Bernoldus Niemand (James Phillips) en Johannes Kerkorrel (Ralph Rabie) die land deurkruis en 'n rockrebellie ontketen het met hulle alternatiewe musiek. In skreiende hiperrealistiese taalgebruik (wat soms erg kru voordoen) kry die leser 'n intieme blik op die Voëlvry-toer van die jare tagtig, asook die voortsetting daarvan in die sogenaamde “wildernisjare” van die negentigs – twee aaneenlopende eras in sy lewe waarna Kombuis verwys as “Die tyd van die Kombi's” (178).

Die toeligting van dié bittersoet tydperk in Koos Kombuis se lewe geskied deur middel van 'n pynlik-humoristiese vertelwyse, iets wat as wesenskenmerk van die teks uitsonder kan word en die aandag vestig op die paradokse en diskrepansies wat soos goue drade daardeur loop. Enersyds is daar die utopie geskep deur 'n oormaat musiek, drank, dwelms en seks; andersyds die distopie van die verdrukkende apartheidswerklikheid. Dit is teen hierdie werklikheid waarteen Voëlvry